

També en el P. Val varien una mica els matisos i fins la forma, puix que allà és tant o més sovint *enruna* (inlluït pel verb *enrunar*), variant ja indicada per Lab. (1839), que era del Maestrat (simple remissió a *runa*) i ja documentada en el S. XVI: «les escures de la céquia --- la arena e immundícia que de aquella trahuen --- aquella arena y *enruna* ---», doc. de les sèquies de Val, a 1591 (*AnCeCulVal* VIII, 47); «*enruna*. la suzedad o hezes que se pegan a qualquiera cosa», CRos, Sanelo I, 71v. Jo també ho tinc registrat així des del Segrià cap al S: «Els pantans d'Urxesa estan plens d'*enruna*», 'brossa, al·luvió' Aitona (1935). A la comarca morellana hi ha el Pla d'*enruna* vora Castell de Cabres, ple de brossa i rocs (1961), «*enruna*, -nes cascots, engrunes, trossos de paret u obra derrocada» com a propi del Maestrat, Tortosa i Cat. (Ga. Girona) A Casinos «este terreno tot és *enruna* o gravó», «traure la *nruna* del pou amb un poal» Toris, 1962

Tanmateix val a dir que *runa* també s'ha conservat en val ja Sanelo, tot copiant i admetent la forma *enruna* de Ros, afegeix que també es diu «*runa*, lo mismo que *enruna*» (II, 84v2) i defineix aquest, així mateix, com «los escombros, cascotes y desperdicios que salen de las obras» (II, 19r2) Específicament valenciana és l'accepció 'escombraries', que és més pròpia del simple *runa*: «tot allò és un viver de mosquits i de *runa*» m'avisaven de lluny a Càncer (1962), «Carrer de la *runa*» a Callosa d'En Sarrià (1963) i «la *runa* que porta l'aigua» 'fang acarrossat per un corrent d'aigua' Fontanars, 1963; «*runa* conjunt de palets de riera» Val S (Valor-Giner, 1950-5) I cf. infra *runar*

El que hem de desmentir rotundament és que hagi significat mai 'ruïnes'. són dos parònims de sentit vagament anàleg, i de forma diferent que mai no ha usat la llengua viva l'un per l'altre, que mai en absolut no ha confós ningú; si no és algú que no tenia el català com a llengua predominant o que venia d'algun lloc on l'ús del mot estava poc o molt antiquat; recordo que alguns pseudo puristes deien ridículament, quan jo era jove, que *ruines*, *ruina*, era un castellanisme (!) o un mot «menys català» (!) que *runa*, i per tant s'havia d'usar *runa* amb el sentit de 'ruïna'. És clar que cap gramàtic ni estudiós, i sobretot cap escriptor, entre els homes responsables, no va fer gaire cas d'aquells pocs desorientats Fabra, tant en el glossari de la gramàtica de 1912, com en el *Dfa* etc. es limita a definir-lo sobriament com 'enderrocs'; amb l'excepció d'algun de Mallorca o Menorca, excepció explicable pel fet que allà s'havia antiquat el mot *runa*, per tant és perdonable que ho vagi fer el poeta menorquí Ruiz i Pablo (potser alhora empès per la coacció mètrica)

Els hi ajudava també la creença que *runa* venia del ll *rūna*, la noció que pogués ser un representant fonètic d'aquest mot — cosa impossible segons fonètica històrica. Per això s'explica que el gramàtic mall T Forteza admeti aquesta etimologia. Ja és més greu que *AlcM*, partint d'aquest prejudici i aquesta fonètica d'ignorant, hagi admès que existeix aquesta accepció i arribi al summum de posar-la com a sentit

bàsic! el número 1, deixant els únics significats existents, com a 2, 3 etc., i relegant l'acc. bàsica a un modest segons lloc, per més que sigui la usada pels màxims i espontanis escriptors

No desconeixerem, és clar, que 'ruïnes' i 'enderrocs, munt de pedres etc.' són idees afins, i que en algun cas s'hi poden fer frases de sentit més o menys ambivalent, com la que he citat de Guimerà i una a què es refereix *AlcM* posant-la com a prova de la fantasmal acc. 1: «la població vella de Vernet està asseguda en la penja d'un turó cimejat per les *runes* de l'antic castell» (*Croquis Pir* 2 I, 86 1f): ja és ben sabut que tots o quasi tots els castells en el nostre territori són grans munts de rocam enderrocat, no pas ruïnes, com escau a una nació dominada per dos països veïns que s'esforcen tossudament per devorar-la, amb l'ús, entre altres mètodes, de fer-li oblidar el seu passat, reescriuint capciosament la història i fent que se'n vagin polvoritzant i oblidant els testimonis arqueològics

El primer responsable d'aquell ús bàrbar (que per sort ja va oblidant tothom, menys *AlcM*) fou el pioner Rubió i Ors (de llenguatge tan artificios i calcat del castellà, amb les inevitables ultracorrecions): «soterats d'eix taller entre les *runes*», «les *runes* de l'escassa fortuna ---» (versos del *Gutenberg*): aquí sí que *runes* està per *ruïnes*, i ell fou el causant d'aquell intent de mutilació del nostre lèxic.

Fora del domini català hi ha diversos testimonis del mot tal, bastant aïllats l'un de l'altre o francament escadussers. En aragonès, i varietats castellanes afins, el vocalisme del mot oscilla entre *u* i *o*: el vocab de Peralta (1836) porta «*enrona*, escombros, desperdicios de obra», «*enronar*» envolver per escombros» (i amb ultracorreció «*enruena*: *enrona*»); confirmat per Borao, que dona el verb *enrunar* amb *u*; el *D AcadEsp*, com a arag (ja 1817, no 1783) «*enrona*: el conjunto de escombros, cascotes y desperdicios que salen de las obras, lat *rudus*»

D'altra banda li equipara una variant «provincial» *enruna* que avui localitza a «Albacete, Murcia y Valencia» definint «cieno, tierras y malezas, que se depositan en el fondo de las acequias, zanjas, aljibes etc», «*enrunar*: cegar o llenar de *enruna* una acequia, aljibe» a Múrcia, «ensuciar con lodo o cosa análoga» a Albacete; murc. *enrona*, *enronar* GaSoriano (ja no, però, cap a Almeria, desconegut a Bédar); l'*AcadEsp*. es basava en l'informe de l'acadèmic aragonès Siesso (a 1720): «*enruena* y *enrona*: la tierra, cascotes y otras cosas que sacan de las ruinas de los edificios; y por trans qualquier cosa que ciega, bassura», «*enronar*: llenar de dicha basura qualquier lugar; por trans. llenar *enronar* a uno de *latunes*» (Gili, *Tesoro*) La forma amb *u* l'usen els xurros de Sogorb: «*enruna*: el conjunto de escombros, cascotes y desperdicios que salen de las obras» (Torres Fornés) Personalment he sentit la forma amb *o* a l'alt Aragó central: «la *enrona* baja más abajo» (la d'una ermita derruida o d'un barranc), Cénarbe (1966) «Ta março se saque la *enruena* dels prats», Benasc (Ballarín).

Formes sense *en-* degueren també ser les bàsiques a